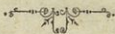

Zbírka
štirih na slovenski jezik preloženih
povestij.

Osvéta. — Naib in Gusmala. — Moj prijatelj
Werestyeeski. — Mati Alfonza.

W. V. Vrhovnik

V Ljubljani, 1881.

Založil izdajatelj. — Natisnila „Národna tiskarna“.

66967

Osvéta.

Ves Pariz se čudom čudi imovitemu Angležu, redno zahajajočemu v italijansko opero. Smatrajo ga ljudje sploh veščega poznavatelja umetelnosti in sicer osobito slikarstva. To svojo slavo si je pridobil največ s tem, da se je maščeval nad necim umeteljnikom.

Bogataš je bil namreč Anglež tiste vrste, katerih nahajaš v izobilji po vseh najodličnejših hotelih svetá. Kakor ptice selivke potujó ti Albijonci zdaj v Egipet, zdaj v Indijo, potem zopet na Kitajsko ali v Kapland — opaževa nje tujih krajev in narodov ter njih običajev napravlja jim največjo zabavo. Tudi razne pri drznih podjetjih često opasne neprilike ne strášijo hladnokrvnih potnikov, nego jih celó izpodbujajo, da mnogokrat še drznejše poskušajo svojo srečo.

Sir William Murray nij blodil po belem svetu sam, nego izpremljevala ga je mlada krasna soproga, katera je bila videti tem dražestnejša in ljubeznjivejša, čem bolj je svojo lepoto in veselost razvijala poleg svojega otrplega, hladnokrvnega, mrzlega in imenitnega gospoda soproga.

V Rimu sta se Angleža seznanila sè slikarjem, rodom Nemcem, kateri je bil na glasu poznavatelj umetelnostij in sam tudi vrl umetelnik.

Novi znanec se gospôdi ponudi za razkazovatelja premnozih zakladov umetelnih, v tem starodavnem mestu nagromadenih. Mnogo ur, dnij in tednov se je trójica zabavala v kapitolskem muzeji, v Vatikanu, v cerkvi sv. Petra ter po okolici rimskeje. Osobno in dušno je umetelnik nadkriljeval svojega imenitno in visoko držečega se angleškega tovariša, kateremu je uže sama navada uplenila vsako prijaznjivost — in nij se čuditi, ako je Murrayeva soproga, vedno opazujoč in primerjajoč ta čisto nasprotna si moška značaja, jela počasi obra-

žati se od svojega hladnokrvnega moža — katerega itak nij bila vzela iz zgolj ljubezni, ter vedno bolj gojila nedovoljeno vroče sočuvstvo do umetelnika. Temu nij dolgo skrita ostala udanost angleške gospé, zatorej mu je bila draga vsaka prilika, da si še bolj dobode v oblast nje srce.

Sir William Murray se je stoprv po daljšem času osvedočil, da se mu je soproga izneverila in da neguje prepovedano ljubezen do slikarja.

Angleževa razsodba je bila kratka: nenadno naglo se je poslovil pri slikarji in odpotoval sè svojo zakonsko družico domov. Tam jej je v lepih besedah razkril, kar je bil opazil pri njej, in baš takisto uljudno je izročil nezvesto soprogo nje — starišem.

To izvršivši se je takoj zopet odpravil na potovanje po Nemčiji, Rusiji, Italiji itd. Nikjer nij obiskaval družih galerij, nego li slikarske, in ničesar družega nij počel, nego, da je kupaval slike.

Dve dolgi leti je imoviti Anglež prebil takisto. Potem pak je z mnogimi svojimi umotvori prišel zopet v Rim, kjer je poiskal onega nemškega slikarja, zahtevajoč od njega zadostitve. Sir William Murray je imel — ker je bil razžaljenec, določiti orožje in pozval je umetelnika na dvoboj sè samokresi. Dan in kraj sta si tudi določila nasprotnika.

S prvim strelom je Anglež razdrobil nesrečnemu slikarju desno roko, da so mu jo poznejše v bólnici odrezali.

Ko je bila ta operacija okončana, je Sir William Murray vnovič obiskal nesrečnega umetelnika ter ga nagovoril:

„Morebiti menite, da sva se zdaj uže po vsem pobotala. Vendar, zelo bi se motili, ako bi to mislili. Moja dosedanja osveta se nikakor ne dá primerjati strašnim bolečinam, katere ste mi vi prizadeli. Porušena moja srčna sreča terja večje zadostitve. Obsodil sem vas, da imate svojega vedenja kesati se, dokler živite — sklenil sem, usmrtiti vas umetelnika in

vam tako pripraviti vekovečno žalost o izgubljeni slavi“.

„Oho, to vam nij možno“, vsklikne slikar, „moja slavna peterburgska „Mati Božja“, moj obilo hvaljeni „Luter v Berlinu“, vseskozi priznani „Beg v Egipet“, ki se nahaja v Parizi . . .“

„Stojte!“ prekine mu besedo Anglež, „tu imam vaše slike zapisane. Ali so vse?“

„Popóln je njim imenik!“ pritrди umeteljnik. „Celó zadnjo svojo sliko, katero sem dovršil nekoliko dnij pred dvobojem, vidim tukaj zabeleženo“.

„Takø sem tudi jaz hotel in želel. Izpoznali ste, da sem bil pri svojem poslu zelo vesten“, opomni Sir William Murray. „Vse vaše slike so zdaj moje; nakupil sem si jih, da mi je moči z vašo slavo razpolagati takisto, kakor da je moja pravna svojina. Zdaj nameravam vse vaše umotvore sežgati, da ne ostane o vašem umeteljniškem delovanji nikačega sledu, in da vas tem načinom na veke izbrišem iz vrste slavnih umeteljniških imen. Niti od vaše umeteljniške roke nema nobedno

delo ohraniti se, kakor vam je obče uničen ta mnogopotrebni telesni ud, da vam ne more rabiti v navadnem življenju!“

Zaman je prosil umetelnik, naj se ga trdi nasprotnik usmili ter naj mu ostro sodbo nekoliko olajša. Pred leti razžaljeni soprog bil je toli neizprosljiv, kakor da je o nedovoljnej ljubezenskej zvezi izvedel stoprv pred malo dnevi.

Nijste še minoli dve uri, ko pride k nesrečnemu umetelniku Angležev sluga ter mu izroči posodo s pepelom napolnjeno, ter pismo, v katerem mu naznanja Sir William Murray, da mu pošilja v omenjenej posodi vseh njega slavljenih slik neznatno — ostalino!

Naib in Gusmala.

Koncem minolega veka je v Londonu živel krotitelj in váruh divjih zverij. Prišel je bil iz Indije in je soboj pripeljal krasnega leva, divjega tigra, ter velikanskega slona. Ž njim je prišla na Angleško tudi sila lepa ženska, katero si je bil za svojo družico izbral v daljnjej Indiji. Mož se je imenoval Naib, soproga mu Gusmala. Ona je bila še zeló mlada in izredna lepotica. Naib jo je bil k sebi vzel siroto brez starišev, a poznejšé, ko je dobil službo zverino-varuško, se je ž njo oženil. Ko so Angleži z naskokom priborili si mesto Seringapatnamsko, bilo je tudi dvornega zverinjaka Tippto-Saibovega váruhu, Naibu, z gori navedenimi zvermi potovati v London.

Naib je poznal samo dvoje strastij: neizmerno svoje prijateljstvo do prekrasnega ben-

galskega tigra, katerega je nazival Nasorja, in brezmejno ljubezen do svoje ženke Gusmale. Ako nij divjezverski varuh kramoljal sè svojo ženo in jo ljuboval, najti ga je bilo izvestno v zverinjaku Nasorjevem, kjer je često po vse ure mirno spaval mej grozovitimi nogami svojega prijatelja, in velikanska zver, sè svojo veličastno glavo in velikimi, divje žarečimi se očmi je bila videti, kakor da čuje nad spečim človekom.

V Londonu so odkazali Naibu in njega zverinam v stanovališče samoten vrt, katerega je obdajal visok zid. Tukaj je prežíl zverinski varuh nekoliko srečnih let, kajti naslajal se je v ljubezni Gusmalinej, ter radoval se prijateljstva Nasorjevega. Obe te čuvstvi ste bili z njega vsem bitjem tako tesno zvezani, da bi ga bil smrtno ranil, kdor bi mu bil jedno od njiju htel kratiti. Lehko si zatorej mislimo, kaj je v srci trpel Naib, ko najedenkrat jame dvojiti o svoje žene zvestosti. Nekoliko dnij je z groznim dušnim nemirom opazoval in zasledoval Gusmalo, da svojemu sumu

najde potrdila, in res! po nesreči je to skoraj zgodilo se.

Necega dné je čul svojo soprogo pri vrt-nih vratih sè starikavo žensko pomenkovati se v slabej angleščini, katerega jezika sta se zverski varuh in njega žena uže toliko naučila, da sta se z ondotnimi deželani lahko spora-zumevala. Okanjeni soprog je dobro razumel, kako je Gusmala naročila starki, naj pove nje ljubcu, da drug večer po polunoči spleza preko zidu na vrt, kjer ga bode ona čakala.

Ves v gnjevi potegne Naib izza pasa svoje bodalo, da bi usmrtil nezvesto soprogo, ter nje pomočnico — toda, misel, da mu na ta način uide nje tekmeč, potolažila ga je začasno, da nij takoj izvršil svoje grozovite namére.

„Ne“, dejal je sam v sèbi, „prekrasna je, preveč sem jo ljubil, nehčem je umoriti, ali on, zapeljivec, se ne utegne mojemu ma-ščevanju!“

Potem gre razjarjeni mož v zverinjak in objemši prijatelja tигра, govori: „Nasor, vzga-jal sem te, počenši od tvoje prve mladosti.

Dajal sem ti vedno svežega mesá, kolikor se ti ga je ljubilo in rad sem te imel, kakor da si mi rodni brat. Nador, zdaj mi lahko vrneš vse, z jednim samim skokom me nagradiš! Pôsti se do pojutršnje noči; ob jednej uri dobođeš potem kosilo, kakoršnega še nigdar imel nisi. Nežnega mesa ti hočem dati, takšnega, da se je celò Gusmala zaljubila vánje. Čvrstih kostij, polnih življenja in mozgá dobođeš, moj Nador, ako osvetiš svojega prijatelja, in raztrgaš človeka, ki se je z ljubeznjivim pogledom drznil gledati Gusmale, in razpraskaš lice, katero je nezvesta moja žena pokrivala s poljubi, in katero je uže počivalo na nje srci!“ —

To rekši pritisne Naib mogočnega tigra glavo na svoje lice, in Nador prijaznjivo zarenči, kakor, da je razumel svojega zvestega varuha besede, ter mu želi obljubiti, da vse izpolni po zelenem načrtu.

Napočila je drugič noč. Ko je odbila dvanajsta ura je na samskem vrtu bilo vse tiho. Mesec je sijal preko visócega zidú in je sè

svojo blede svitlobo obséval zapušćene stezice in pota Baš ko je udarilo jedno črez polunoč prikaže se na temenu zida mlad mož, kateri, potegnivši jo za soboj, postavi lestvico ob vrtnej strani na zid, ter se brzo po njej spusti na tla. Lehke njega noge niti čuti nij, ko stopa na rahlem pesku po vrtnih potih proti hišici, kjer je imel svoje stanovanje zverski varuh. Nekoliko korakov od poslopja dospevši počaka prišlec v gostej senci košatega drevesa in zrè nepremično na malo pritlično okence. Mladenič nij dolgo stal tamkaj, kar se pri odprtem okenci pokaže ženska, ter mu pomigne z belim robcem.

Zdajci plane srečni ljubec iz svojega zavetja, in kakor da hiti iskat skritega zaklada, se brzo pomiče proti stanovanju svoje drage srčne kraljice. Nij še storil treh korakov, kar začuje sè stranskega pota divji smeh in dušo pretresujoče renčanje. Mladi čestitelj se prestraši in od groze se mu šibé noge. Pred njim je stal Naib, svojo desnico držeč na glavi bengalskega tigra.

„Kaj ne, gospod“, prične okanjeni soprog skrivaje svoj gnjev, „naju niste pričakovali na svojem poti? Mislim, da vam nij posebno ugodna moja in prijatelja Nasorja navzočnost?“ Takó govoreč pogladi glavo tigru, kateri je neprestano gledal mladeniča sè svojimi besnimi očmi, ter mahal z repom in dolgi hrbet grbančil, kakor bi se pripravljaj na skok.

„Ti uže teško čakaš, Nasor, ka-li? Rad bi se skoraj seznanil z ljubeznjivim možem, kateri si umeje pridobivati ženska srca, ti bi ga rad objel sè svojimi kremplji, kakor navadno objema on Gusmalo in jo boža sè svojo mehko rokó!“

Mladenič se je v tem zopet zavedel in, hoteč spasiti življenje, pričel je bežati.

„Ho, ho!“ se zakrohoče Naib, „ušel bi ti rad, moj Nasor! Pojdi prijatelj, in poišči si svoje večerje, ter mene maščuj!“

Zgovorivši te besede potegne svojo roko tigru raz glavo, a ta v dveh, treh skokih dohití begunca, ki je baš prispel na velik neobraščen prostor.

Strašen krik se začuje zdajci iz hiše — Gusmala bila je svojega nesrečnega ljubca neugodni položaj opazila, a nij jej bilo možno, pomagati mu.

Naib skoči v hišo in, ko najde svojo ženo v omedlévici, vzdvigne jo in postavi k odprtemu oknu, od koder se je videlo vse pozorišče.

Kakor je uže navada mačjemu plemenu, da svoje žrtve nikoli takoj ne napada, nego da jo, kadar vé, da mu ne more več uiti, še obskakuje, tako je tudi Nator polagoma stopal vkrog mladeniča, na sredi onega prostora z odprtim nožem stoječega.

„Tú sem gledil, Gusmala!“ pozival je soprog. „Tú sem imáš biti obrnena! — Vidiš, kakó ga Nator kroža, vedno bolj se mu približuje. Bome, ono človeče se mu celó hoče braniti! Nekakov nož drží v rôci, ka-li! — Povedi, Gusmala, kako ti je to všeči? — Dobro, Nator, le bliže pojdi vrlemu gospodiču. Hej, Gusmala, uže Nator nežno objema tvojega srca gospodarja! Duša se ti ima

radovati, ko vidiš toliko ljubezen mojega prijatelja do tvojega izvoljenca. — Takó je prav, Nador, le stegni svoje čile ude in se pripravi na zadnji „smrtni skok!“ — Še jedenkrat, Gusmala, se ozri tija, ako želiš videti svojega zlatega ljubca — Nador ti ga v hipu zmelje!“

Jn takó se je zgodilo. Tiger namerja in — skoči na svojo žrtev. Obupen in v srce sezajoč krik se je razlegel po vzduhu — potem je pak vnovič zavladal nočni mír. Samo hlastno trênje kostíj in veselo renčanje krvosite zverí je zdaj in zdaj odmevalo mej drevesi po vrtu.

Druzega dné so na onem prostoru našli krvave krpe moške obleke, skrivljen nož in skornje, v katerih so še tičali kósci človeških nóg. To je bilo vse, kar je bilo ostalo Nadorju — večerje!

Gusmala pak je v svojej sôbi ležala mrtva in prsi je imela prebodêne. Váruh zverinjaku — Naib — je bil tisto noč izginil za vselej. —

Moj prijatelj Werestyeski.

Spisal Sacher Masoch.

Moj prijatelj Werestyeski je bil uže za svojih dijaških let vrlo redkobeseden človek. Čim menj je govoril, tem bolj smo bili vsi njega tovariši prepričani, da mu je moči najdrznejše in najnevarnejše podjetje izvršiti. Ko sem ga videl zadnjič, je bil načelnik železnocestnej postaji v Velikej Gorni na Gališkem. Tedaj je bil uže oženjen in je imel dva otroka. Niti po vnanjesti, niti v bitji svojem se mi nij videl izpremenjen.

Werestyeski, rodom Malorus, bil je resna, a vseskozi poštena duša. Srcé mu je bilo mehko in zeló rahločutno, toda, to svojo slabost je umeval dobro prikrivati. Obično je kazal se osornega, tihega, globoko v misli utopljenega možá. Lice njegovo, v solnci zarujavelo, je bilo

vedno nepremično, kakor da je izsekano od kamena; sive oči so izpod obrvij bile videti, kakor da so otrple. Ne spominam se, da bi ga bil kedaj videl razburjenega; kadar je bil najbolj nevoljen, zavihal je svoje sila dolge brke, jih utaknil v usta in jih grizel; ali baš to mirno vedenje — kadar je bil srdit — je imelo na vsakoga strašnejši utis, nego vsa besnost, katero opazujemo sicer pri jeznih ljudéh.

Čudno je bilo uže samo ob sebi, da se je ta človek oženil, a še bolj se je bilo čuditi, kako je dobil takšno žensko. Kar se tiče te stvari, nijsem od njega samega mogel izvedeti ničesar, kakor sploh nij o ničemer rad pogovarjal se, in njegovej soprogi — Angeliki — dasi je bila živa in silno zgovorna gospá, se menda nij zdelo potrebno, teh zagonetek meni reševati. Kolikor sem izvedel, so mi pripovedovali drugi ljudjé in zatorej mi nij vseskozi trditi, da je gola istina. Werestyieski je baje v Krakovskem gledališči zagledal se in čudom se čudil krasnej pevki; seznanil se je z njo, in malo mesecev poznejše se je poročil. Angelika si

je bila mojega prijatelja za svojega soproga najbrž izvolila iz ljubezni, kajti, da bi jo bil v zakon pregovoril, nij misliti, tudi sicer je nij moglo nič družega privêsti do tega, ker Werestyieski nij bil imovit, nego je živel samo o svojej plači.

Gospá Angelika je bila hči dobre poljske rodovine. Vzgojena je bila prav gospodski, skoraj previsoko za razmere svojega soproga. Vsak je moral priznati, da je bila ta ženska zeló lepa. Šibka, kakor srna, je imela še omožena nekakšen deklíšk zuačaj. Osobito prijazen in, dejál bi, otroško mil je bil nje obrazek. Kadar se je zasmijala, je človeka dirnolo tako prijetno, kakor vzpomladno solnce, katero nas obišče po dolgej zimi. Snežnobelo glavico so pokrivali gosti, temni lasjé. Ako je šla, bila je soproga Werestyieskega vsa podobna kraljici, in kadar je sedela, bil bi mislil človek, da ima pred soboj krasno sultanko. V Velikej Gorni je nje obleka ter nje ponašanje železnocestnega načelnika soprogi pridobilo príimek „grofice“. Vse ženske so jo sovražile, a moški

so se jej klanjali, tajno obožavali jo, ali jej tudi očito kazali svojo največjo udanost.

Kolikor krat sem Angeliko videl, ali pri njej bil, mislil sem si, da imam pred soboj slavno igralko na majhnem odru in zasmehujočo svojo obličje. Ona se je bila nekako ponižala, da je mogla biti Werestyeskemu žena, a vendar nij bila zato nikoli nezadovoljna, ali celo nesrečna: v tem oziru se nij držala splošne šege. Baš nasprotno, vedno je bila vedra in vesela, vsak čas se je posmijala. Ali v tem ko je nje soprog živel jedino svojega poziva ozbiljnim dolžnostim, koprnela je ona vsa po veselicah, in na očeh jej je bilo čitati, da si želi vsak dan pridobivati novih čestiteljev. Ne verujem, da bi bila mislila o tem, kako bi jej bilo moči družemu pokloniti svoje srcé, toda, vsa zadovoljna je bila, če je očarévala moške. S kratka: podobna je bila detetu, katero lovi metulje, da se nekoliko zabava z njih krasnimi bojami, a jim napósled iztrga krila!

Mlada zakonska sta imela dvoje ljubeznjivih otročičev: dekletce o četrtem letu in na polovico mlajšega dečaka. Nežni plavolasi stvarci sè svojimi velikimi radovednimi očmi ste bili prava angelca.

Doslé se je vse izvršilo srečno. Angelika je vedno imela priličen broj čestiteljev in Worestyeski jej je povsem zaupal, ter nij bil ljubosumen. Drage volje je privoščil svojej soprogi male zmage, katere so zadovoljavale nje nečimurnost, a nijso niti najmanjše kvare delale njega časti.

V tistem času dobí na prvej postaji od tod, v Velikej Dolni, službo mlad uradnik, Avrelj Wisecki, potomec poljske plemenite obitelji. Svoje dni je bil častnik, a je moral zaradi dolgov odpovedati se svojej stópinji. Zdaj je iskal boljše sreče pri železnici. Uradnikom nij bil priljubljen; nazivali so ga vetrnjakom. Tem rajše so ga vidévale ženske. Zal človek, visoko vzraščén je bil, lepo se je oblačil in še lepše vedel. Govoriti je umel na srcé in je vsaka beseda kazala, da je uže

prečital mnogotero knjigo. Tudi na klavirji umel je dobro svirati.

Na veselici, katero je bil priredil gradščak iz okolice tamošnje, se je Wisecki seznanil z Werestyeskim in njegovo soprogo. Od tedaj se je trdno držal svojih čudnih novih znancev. Kadar je imel količkaj prostega časa, prežl ga je najrajše v njiju družbi, zagotavljajoč Werestyeskemu svoje iskreno prijateljstvo in njega ženi prisezajoč svojo neomahljivo udanost. Novi uradnik je obiskaval Angeliko tudi kadar nje soproga nij bilo domá. Izgovor je imel ta, da jej je prinašal raznih muzikalij, ter jo izpremljal na klavirji, kadar je pela.

Skoraj je ves svet znal in govoril, da sta si Angelika in Avrelij uže preveč prijatelja, samo Werestyeski menda o tem nij ničesar vedel. Ljudje so ga pomilovali, toda nikogar nij bilo, da bi si bil upal svojo sumnjo izreči mu v obraz.

Angelika je v necem oziru ohranila navade, katere je imela svoje dni uže gledališka pevka. Igralke imajo v obče to posebnost, da

se na odru kažó v dragocenih in prekrasnih oblekah, a sicer jim je za doma ter za izprehode vse dobro, ker zanemarjajo, kar bi poviševalo njim lepôto. Gospé Werestyeskega pak je bil svet nekako gledališče. Vselej, kadar je nje drobna, nežna nožica stopila preko praga, bila je gospa Angelika po najnovejšej šegi oprávljena, in sicer tako bogato in ukusno, kakor se umevajo jedino Francozinje in Poljakinje. Domá, se vé, je železnocestne postaje načelnika žena često po ves dan nosila papuče, ter bila oblečena v bel jopič, kateri pak res nij vsak čas bil tako snažen in čist, kakor prvi sneg. Ali, odkar je nje dom obiskavati jel Avrelij, oblačila se je hišna gospodinja toli skrbno, da se je zdelo čudno vsacemu — razven nje soproga. Werestyeski si nij mislil nič hudega o tem, ako je uže k zajutрку pribajala njega žena lepo počesana in ako je doma nosila drago zeleno svilno obleko. Ker je soprogu često rékala, da po nje mislih ne more ženska za dom biti elegantnejše oprávljena, nego li ako ima s kožuhovino obrobljen

jopič, videlo se je dobremu nje možu povsem umevno, da je novi prijatelj Avrelij lepej Angeliki poklonil nekoliko prekrasnih kož od kun belic, katere je bil sam nastreljal. Gospa Werstyeskega si je s temi kožami dala obšiti in obrobiti kazabajko (jopič) od rudečega baržuna. Ta kožušič imel je biti na nesrečo vsem!

Majorka Holzbacherjeva, vdova z moškim, zapovedujočim glasom, s katerim je ukazovala svojemu pokojnemu možu in po njem vsemu bataljonu, je bila vsega spoštovanja vredna gospa. Živela je o neznatnih obrestih svojega malega imetka, vžgajajoč poleg vsega štiri dolgopete, neomožene hčere — „device v srpanu“. Ta družinica je bila vneta le za dušne naslade, vse pozemeljsko blago je črtika. Osobite sovravnice so bile hčere in mati vsemu lišpanju. Po svojeji stareji navadi je neke nedelje prišla gospa majorka k soprogi železnocestnega načelnika, katera jej je vselej postregla z izvrstno kavo. Angelika je bila toli nepozorna, da jo je sprejela v svojem novem, baržunastem, dragoceno obšitem in obrobljenem jopiči. Go-

spé Holzbacherjevej se nij videlo vredno, hišnej gospodinji kaj omenjati krasne nove obleke, ali to popoldne jej kava nij bila dovolj sladka, in kruh se jej je zdel pretrd za nje slabe zobe. Domov prišedša je divjala, kakor da je ušla iz blaznice.

„Kaj je nosila?“ so vprašale matere vse štiri odevetevše hčere, katere so obično govorile tako v zboru.

„Kaj je nosila?“ s povzdignenim glasom povzame majorka, „to je nad vse, mislite si, detca moja, doma nosi ta ženska jopič od rudečega baržuna, s kunovino obrobljen in obšit, ali čujete: obšit! Kakor da je poljska kraljica je sedela mogočno meni nasproti!“

Druzega dné je Werestyeski vzprijel pismo brez podpisa, v katerem ga je nekdo posvaril, naj pazi na svojega prijatelja Avrelija, ter na svojo ženo, katera je nezvesta kača, vzgojivša se na njega prsih.

Werestyeski je pismo čital, dočim je Angelika poleg njega sedeča z otrokoma igrala se. Pročitavši list, nij se niti najmenj izpreme-

nil, molčeč vtaknil je dopis v žep ter, kakor navadno, mirno šel po svojem pôslu. Ko je bil v svojem uradu za hip sam, sežgal je pismo.

Z večera je prišel Avrelij. Najprej so vkupe pili čaj. Potem je pela Angelika francoske pesni, in gost je izpremljal nje petje na klavirji. Werestyeki je prebiral novine, in ko se jih je nasitil, odložil jih je na mizo. Tudi Avrelij je zaprl zdajci klavir in Angelika je ugasnila luč. Tako sta oba ustregla Werestyeskega starej navadi. On je imel najrajše, če so kramoljali v temôti, ugodno raztegnivši svoje ude po širôcem turškem divanu. Angelika se je zakopala v mehke blazine, ter se zavila v toplo kožuhovino svojega jopiča. Werestyeki je sédel njej na levico, k pêči. Z desne se je namestil Avrelij.

Dolgo nij bilo čuti ničesar družega, nego li prasketanje gorečega lesa in jednomerno tikanje na steni viseče ure.

Bil je jeden onih galiških zimskih večerov, ko zvnaj gladni volcjú tulijo, bučeči vihar divja preko razsežnih planjav, a ljudje v svojih

sè snegom zametanih stanovanjih radi sédajo k prijaznjivemu ognju. Popolna tema je bila v sôbi, samo, kakor dve kresníci, ste bile videti goreči smodki, kateri sta pušila moža, a iz peči je svetál žarek, rudeč kakor krí, padal Angeliki baš pred noge.

Ona začne pripovedovati razne smešne dogodke, katerih je doživela za svojih gledaliških let. Umela je dobro vánje vpletati zbadljivih dovtipov in prijetnih šal, takó da se je Avrelij često glasno zasmijal. Tedaj je tudi lepej ženi uhajal vesel smeh. Jediní Werestyeski je bil resen in tih, kakor vselej. Zatorej je prišel red na Avrelija in ta je opisal nekoliko črtic iz poslednje vojske ter povedal še nekatere zanimive slučaje, kateri so se mu bili svoje dni pripetili na lovih v Sedmogradskej.

Ko bi trenil se vzdvigne Werestyeski, vrže smodko strani, podréza ogenj v peči, poljubi svojo ženo na čelo, ter gre ven.

Skoraj zopet vrnivši se, prinese soboj luč in, postavivši jo na mizo, dolgo zre Avrelija.

„Kakšno pravico imate poljubovati mojo ženo, gospod Wisecki?“ vpraša potem strašno hladnokrvno, a ta navidezni mir je bil hujši od vsake očite jeze.

„Werestyieski, kaj vendar misliš?“ zakliče Angelika in smehljajoča se vstane. „Ali se ti meša?“

Soprog isto tako mirno potegne iz žepa majhno zrcalo in je pomoli svojej ženi, a potem deje resno: „Predno sem šel iz sobe, drezal sem v peč in tako počrnil svojo roko. Odhajajoč sem te poljubil na čelo, a ob enem te pomazal po levem lici. Pogledi se v zrcalu ter se sama prepričaj. In tú gledi desnega lica tega gospoda, katero si je na tvojem umazal. Ali še tajiš?“

Angelika se naglo pogleda v zrcalu in zavpije. Nje sokrivec pobledi ter jame jecljaje opravičevati se.

„Ne govorite mi“, ga prekine Werestyieski. „Pojdite mi takoj iz hiše! Z vami se pobotava poznejše.“

Nekoliko obotavljajoč se ostavi Avrelij sôbo. Angelika ihteča pade na divan, a Werestyeski, roki na hrbti držeč, stoji nepremično pri pēči, dokler nijso v dalji utihnili zvončki senij, na katerih se je bil odpeljal Avrelij.

„Kaj sem ti storil, ženska?“ povzdigne naposled svoj jekleni glas, katerega se je vsakdo bal, „ali mi imaš čeca očitati? Sem li zanemarjal svoje dolžnosti do tebe? Čemú me tako grozno kaznjevaš?“

„Ne, ti mi nisi storil ničesar žalega“, s tresočim glasom ponavlja Angelika, „jedina jaz sem kriva“.

„Rêci, v koliko si se izpozabila!“

„To je bil — drugi poljub, katerega mi je dal“, teško umevno odgovarja krasna žena.

„Nepošteno je bilo to moje vedenje, ali vendar toli hudobno nij bilo, kolikor se tebi najbrž dozdeva. Svoje zvestosti do tebe nijsem bila prelomila!“

„Prisezi!“ ukaže Werestyeski.

Angelika vstane, a na hip se zopet zgruzi k njegovim nogam. „Na vse, kar mi je sveto,

na življenje naju otrok ti prisezam, da je to istina. Kaznuj me, vendar ne pahni me od sebe. To bodi moj prvi in poslednji pogrešek!“

„Tvoja prisega ti je rešila življenje“, reče Werestyeski.

„Ali si me nameraval usmrčiti?“ vsa preplašena stoče Angelika.

„Res, usmrtil bi te bil, da si toli kriva, kolikor sem si mislil“, pritrди Werestyeski.

„Toda, dovolj je tega, kar se je zgodilo. Ločena sva odslé na veke!“

Soproг otide; skesana omahne Angelika, ter pade na tla.

Ko se je zopet zavedla in je povprašala po svojem moži, dobila je odgovor, da je bil s poslednjim vlakom odpeljal se v Veliko Dolno.

Avrelija nij bilo doma, ko je Werestyeski dospel na postajo. Povsodi dolgo iskavši, najde ga naposled v ne posebno lepoglasnej gostilni žida Samuela Joelsohna. Mladi uradnik, kateri je sam ves zamišljen sedel v kotu za mizo, pred soboj imejoč vročino iz sebe puhteč čaj,

je videzno ves osupnil, ko je Werestyieski stopil v sobo, ter sédel njemu nasproti.

„Gospod sosed, ali izvolite tudi čaja?“ vpraša pomuzani natakár, imejoč umazan prt obešen preko ramena.

„Dobro, prinesite mi čaja!“

„Zaklinjam vas, gospod Werestyieski — ne napravite mi kakšne sramote“, zaprosi Avrelj.

„Tega niti ne nameravam“, potolaži ga mrzlo železnocestne postaje načelnik. „Toda vi, mladi mož, ste oskrunili čast moje hiše!“

„Vašo soprogo sem poljubil, to je res“, opomni Avrelj, „ali priznati vam imam, da se mi je branila“.

„Ako se vam je zdaj branila“, mrmra Werestyieski porogljivo, „drug pot bi se vam morebiti ne. Zatorej se ima ta stvar mej nama poravnati še danes, in sicer še nocojšnjo noč.“

„Vi zahtevate dvoboj?“

„Tako je!“

„Prav, vašo ponudbo vzprijemljem. Ali se bodeva streljala?“

„Ne, imeti nama je pristojnejši dvoboj“, pravi Werestyeski. „Oba služiva na železnici, dakle naj odloči nama usodo dvoboj na plesmah (šinah)“.

„Kako to mislite?“

„Werestyeski pogleda na uro, a potem nadaljuje: „Jaz se odpeljem zdaj s tovornim vlakom nazaj v Veliko Gorno, ter bodem okolo 10. ure doma. Tamkaj dam zakuriti lokomotivo. Vi imate tukaj storiti isto tako. Mej dvanajsto in jedno uro na naši progi ne vozi nobeden vlak. Naj ne trpi nihče nikakšne kvare, kdor je nedolžen. Pred polnočjo brzojavim na vse kraje, da sta mej Veliko Gorno in Veliko Dolno dva vlaka trčila vkupe in da je zatorej cesta zaprta. Potem se odpeljem iz svoje postaje baš ob dvanajstih, a vi otidete tedaj odtod. Kaj nadalje, o tem mi vam nij treba razkladati!“

Avrelj je molčé prikimal.

„Bog bode sodil“, okonča Werestyeski, „on določi, kdo izmej naju ima nocoj umreti,

ali če imava morebiti oba pred njegov sodnji stol stopiti ob jednem.“

To rekši vrže nekoliko novcev na mizo, déne čepico na glavo, ter otide. Ko je dospel na kolodvor, najde ondi uže tovorni vlak. Z njim se odpelje v Veliko Gorno, ter prišedši tija gre naravnost v kurilno in ukaže, naj se v jednej lokomotivi zaneti ogenj. Služabniki so svojega načelnika debelo gledali, a vendar so nemudno izvršili njega nenavadno povelje. Dve dolgi uri ste minoli. Avrelj je v tem napisal nekoliko pisem in svojo oporočo.

Werestyieski pak je ves čas nepremično sedel na majhnej klopi v kurilni ter zrl v plamen, kateri je paril vodo v lokomotivi.

Nekoliko minut predno je napočil usodni čas, je odposlal nesrečo javljajoče brzojave. Baš ko je v stolpu župne cerkve od postaje malo oddaljenega mesteca ura bila polunoč, zapali si Werestyieski še smodko, zavihti se na lokomotivo in se počasi odpelje iz postaje.

A skoraj je sredi tihe zimske noči zadiral po plesmah z vetrovo brzino in z desne

in z leve je okolica po bliskovo letela mimo njega.

Drevesa, katera je pokrival beli sneg, prikazovala ter izginjala so mu kakor strahovi, oblaki na temnem nebu so se drevili kakor velikanski jahači na konjih in zvezde nad njimi so se lesketale kakor baklje, katere so oni nosili v rōci. Podobna zmrznenemu morju, širila se je razsežna raván na obe strani. V daljnem zapadu bila je videti omejena z gorami, v meglo zavitimi. Na bližnjem obcestnem grmiči je zakrokotal vrán. Nebo je bilo nekako resno in tožno.

Tu leži mlaka, katero zakriva odeja, podobna srebrnemu máhu. Zdaj se zopet prikaže smrekov gozd, kateri je v noči zelo naličen krdelu sè súlicami oboroženih kozakov.

Lokomotiva je srečala seni. Zvončki so peli posebno čudno, skoraj kakor jok.

Nij dolgo potem in čulo se je tulenje gladnih volkov, hitečih za senmi in hotečih raztrgati konje in ljudi, samo, da si napasó prazni želodec.

Vnovič se čuje zvonkljanje.

Dečak, nesóč slabo luč v mrklej svetilnici, stopa po stezi. Za njim korači duhovnik, z razkrito glavo. Namenjen je umirajočega bolnika spraviti z njega vsemogočnim stvarnikom.

Od daleč se prikažeti dve veliki, žareči očesi.

To je nasprotnik, kateri z isto strašno brzino na svojej lokomotivi hiti proti njemu.

Vedno bliže in bliže prihajeti lokomotivi in z njima oba smrtna sovražnika.

Werestyeski se strese na vseh „udih. —

Hip poznejše je okončan grozni sestanek!

Ves vzduh silovito potrese ogromen razpok. Na vse strani se razpršé kosci razdejanih strojev in kakor četa hudobnih duhov tuli spuščena sopáríca.

Dvoboj je okončan.

Werestyeskega je vrglo daleč tija v sneg. Nekoliko hipov je nezavesten ležal, a naposled se je zopet vzbudil. Pogleda vkrog sebe in pomišlja, potem vstane ter vidi, da je popolnem zdrav in nepokvarjen. Počasi se splazi

na železno cesto in se oprezno približuje kupu razvalin, iz katerih se je še vedno kadilo. Išče in preiskuje neumorno, dôkler ne zasledí svojega nasprotnika.

Avrelij je ležal sredi plesem — mrtév. Werestyeski je znal, da je mrtvec Avrelij, ker sicer bi ga ne bil izpoznal, niti ne po obleki. Postavši za malo poleg trupla nesrečnikovega in izmolivši za njega dušo kratko molitev, napoti se Werestyeski v bližnjo vas, vzbudi ondi kmeta, o katerem je znal, da ima dobre konje in lahke seni, ter dá napreči in se odpelje nazaj v Veliko Gorno.

Stopivši v sobo, kjer se je bila žaloigra pričela, našel je na mizi uže do pol zgorevšo svečo, razsvetljujočo prizorišče. Angelika je ležala na sagu po tleh razgrnenem, imejoča divan za vzglavje. Nje kodri so bili razmršeni in razpuščeni, jopič spredaj nij prikrival snežno belih in polnih prsij. Celo spečej se je videlo, da ima objokane oči.

Werestyeski se skloni preko nje. Dolgo je opazoval svojo krasno ženko. Na lici mu

je bila izražena velika boleost, a tudi velika ljubezen. Potem ugasne svečo, ter gre po prstih v sobo, kjer sta spala otroka. — — —

Ko se je vzbudila Angelika, je svítal uže beli dan. Polagoma so jej v duši vrstili se dogodki, katerih je doživela minolega večera. Naposled se jej pojasni ves položaj. Uredivši si obleko ter popravivši si lase šla je v spalnico. Nikogar nij bilo v njej. Od tam gre v otroško sobo. Tudi ta je bila prazna. Silno jo zaboli v srci in pričela je glasno plakati in vpiti. Proklinjala je samo sebe ter ves svet. Vso hišo je preiskala brezvspešno. "Povpraševala je železnocestnih služabnikov, ali nje obupnim vprašanjem nij nigdo umeval dati povoljnega odgovora.

Werestyeeski je bil izginil in z njim tudi otroka.

* * *

Leta in leta so minola od onega strašnega večera v Velikej Gorni, od groznega dvo-boja na železnici. Rusk zemljemer, katerega sem bil našel v Meranu in s katerim sva se

v kratkem dobro sprijaznila, izvestil me je prvi zopet o mojega prijatelja Werestyeskega nadaljnji usodi. Povedal mi je namreč, da ima zdaj službo pri kavkaškej železnici, kjer ga — dasi je resen in oduren človek, splošno vrlo čislajo in ga imajo vsi njega tovariši in služabniki zelo radi. Vsako prosto uro porablja skrbni oča v vzgojo svojih dveh otrok.

Angeliko sem zopet nepričakovano videl v Florenciji. Pela je v gledališči, igrajoča „Lukrecijo Borgijo“. Oblečena je bila v krvavo rudečo svilo, obrobljeno s prekrasno belo in zelo dragoceno sobolovino. Na prvi pogled sem jo izpoznal, dasi je imela na glavi svoje črne kodre skrite pod plavo lasuljo. Občinstvo je izvrstno pevko mnogo hvalilo in slavilo in povedalo se mi je, da je celo samega kralja milostni svít obséval nje osobo.

Mati Alfonza.

Marija je bila mej štirimi otroci meščana in veletrgovca Zagoričnika najmlajša. Oča jo je negoval bolj nego vso drugo svojo detco ter je ustrezal navadno vsacej nje želji. Dekletce, kar se tiče vnanjosti, baš nij bilo napačno, in ker je samo vedelo o svojej prividnej ljubeznjivosti, opiralo se je nanjo kaj ošabno in v mladem srci je zgodaj pričela zoreti največja trma. O sedemnajstem letu se je Marija zagledala v trgovskega pomočnika svojega očeta in z vso silo zahtevala, da jej roditelji dovole v ta zakon. Zdajci prvič uprl se je oča, resno jej priporočevaje, naj si to brezumno strast izbije iz glave. Toda Marija se je slovesno zaklinjala, da družega soproga nehče, temveč rajše gre v samostan. Stari, na svoje imetje in dobro ime ponosni oča se po nobed-

nej ceni nij htel udati, smatrajoč za veliko sramoto, ako bi zaročil svojo hčer z ubogim trgovskim pomočnikom. Poslal je dakle svoje „izgubljeno dete“ — kakor je v poslednjo dobo često nazival Marijo — v samostan sv. Boromeja. Ondi je mladenka dobila redovni priimek: „sestra Alfonza“.

Minolo je deset let. V jednomernem samostanskem življenji je sicer pozabila sestra Alfonza utisov svoje prve ljubezni, vendar jej nij bilo môči popolnem uzadovoljiti se. Dan za dnem je bila proti svojim soredovnicam stroža, a sè soboj je bila vseskozi popustljiva. Navzlic temu, ali baš zatorej so izvolili sestro Alfonzo za prednico moškej kaznilni. Nova prednica je v svojem težkem poslu kazala vso sposobnost in odločnost, tako, da se niti prejšnje moško ravnateljstvo v tem oziru nij bilo izkazalo toli veččim. Nepoboljšljivi kaznjenci, pri katerih je celo starih in izvedenih kaznilničnih uradnikov vsaka beseda bila samo „bob v steno“, klanjali so se ter bili ukročeni, kadar je le prečastna mati Alfonza sè svojim

ostrim, v srca sezajočim pogledom stopila pred nje in jih karala z osornim glasom. Za nje predništva v kaznilni je bil v sovedovnicah, stražnikih in kaznjencih red vzoren. Mati Alfonza je zategadelj od samega vladarja za svoje zasluge vzprejela zlat križec.

Neprijetni dnovi napočijo. Leto 1866 je privabilo sovražnika v déžel in materi Alfonzi je narastla nova skrb. Krotiti jej je namreč bilo poželjivost mimo idočih sovražnih krdel, katerih poveljniki so krasno ležeče in prostorno poslopje kaznilnično zahtevali v svojo porabo, za stanovanje. Naposled posrečilo se je podjetnej in neustrašnej prednici, da je dobila od najvišjega vojnega zapovednika, katerega je šla osobno o tem prosit, pismo, ukažujoče vsem oddelkom, da nima jo prestopati kaznilničnega praga. S tem pisanjem se je rada hvalila nasproti svojim sovedovnicam, poudarjaje: „gledite, vaša prednica je dosegla, da nas ne bode vznemirjal in motil nobeden vojak!“

Necega dne, ko je baš tamošnjo okolico preiskaval sovražne vojske oddelek, oglasi se pri kaznilničnih vratih prusk kavalerijsk oficir, želeč vstopiti. Vratarica hiti povedat svojeji prednici, česa hoče nenavadni gost, in mati Alfonza vsa razjarjena naglo poišče zapovednikov ukaz, ter ga sama nese pokazat nasilnemu tujcu.

Oficir, krasen mož z izbornim vedenjem, takoj izroči materi Alfonzi listek, na katerem je bilo čitati njega ime: grof Haller. Ob jednem je uljudno zaprosi, naj ga ne smatra sovražnikom, temveč naj mu, kakor sicer prihajajočim tujcem, izvoli razkazati kaznilno, o kateri je uže povsodi v svojej domovini čul jedino samo toplo pohvalo. Mati Alfonza v prvi hip nij vedela, bi li naravnost odbila laskavo prošnjo oficirjevo, ali pak ustregla njega želji. OZRŠEJ se v žarno oko zalega častnika, nij jej bilo možno reči: „ne!“, nego vsa zmotena je pustila tujcu vstopiti, ter ga je osobno vodila po notranjih, razsežnih gradskih prostorih. Redovnice so jedva upale svojim očem, videč,

kakó njih prednica malo okorno, toda vendar prijaznjivo oficirju razkazuje in tolmači to in ono. Še bolj pak so strmele, ko je naposled mati Alfonza povabila tujca k sebi na večerjo.

Grof Høller je neprestano hvalil pozorno prednico ter vzorni red, ki ga je uvela v sebi izročeni zavod. Tudi nepričakovana gostoljubnost matere Alfonze ga je silno vzradostila. Omenjal je mej pogovorom, da je i on katolik, in da osobito ceni plemenite in požrtvovalne namene pobožnega ženskega redovništva. Zgolj je obžaloval, da se je tako ljubeznjiva gospa, kakor je mati Alfonza, povsem odrekla svetu in njega veselju ter si izvolila takšno samotarstvo. —

Stoprv drugo jutro je oficir, prebivši noč v gradu, zapustil „gostoljubi raj“, kakor ga je nazival, poslovljajoč se od redovnic. Mati Alfonza izpremila ga je preko hišnega praga. Takšno izredno čast je bila doslé izkazovala jedino vladiki, kadar je prišel obiskat kaznilno.

Po sedaj je bila mati Alfonza popolnem izpremenjena. Prej toli stroga in vestno svoje

dolžnosti izpolnujoča prédnica jela je biti nekako zamišljena in raztresena in redovnicam se je skoraj zdelo, da je v zadnji čas kaznjencem premeška in predobra.

Tako je minolo pet mesecev. Čas je prišel, da je imela mati Alfonza, kakor vsako leto, potovati k vrhovnej prednici, poročat o svojem nadzorovanji, ter izročit jej prihranjenih novcev. V dan, predno je odpotovala prédnica, se je nje prihod vselej pismeno naznanjal vrhovnej prednici. Vzemši soboj vsa potrebna pisma in priščedeno vsoto novcev, odpelje se mati Alfonza na bližnji kolodvor. — Ali kako se zavzemo redovnice, ko družega dne dobé od vrhovne prednice brzojavno vprašanje, je li mati Alfonza uže odpotovala, ali ne. Takoj odgovoré istim pótem, da se je to zgodilo, ter ugibajo sem ter tam, kaj bi se jej neki bilo utegnilo pripetiti. — Dan poznejše je prispela v kaznilno vrhovna prednica, soboj privedši redovnico, katerej je poverila predništvo. Redovnice si niso drznile vpraševati ni „zakaj“

ni „kako“, molčale so in bile pokorne novejši prédnici, kakor nekoč materi Alfonzi.

* * *

Dvanajst let je zopet minolo. Prekrasno sije majnikovo solnce in vsa priroda se oživlja na novo. Po drevoredih prestolnega mesta pomiče se gnéča uže mnogo zaželene vzpomladi veselečih se stanovnikov. Sredi mej pešci pak se v elegantnih kočijah prevažajo imenitniki in bogataši; mej njimi vidiš radostne, a tudi često za vso vnansjo lepoto nič zanimajoče se, tope obraze. V jednej teh lehkich, gospodskih vóz sedí bivša mati Alfonza, oblečena v črno baržunasto krilo in žalostno gledajoč izprehajalcev, toli zavistno ozirajočih se po „srečnikih“, katerim je mila usoda naklonila tako ugodno življenje. Nje tovariš, v elegantnej civilnej opravi, je grof Haller. Tudi on je zamišljen in slabe volje in okó mu nemirno blódi mej maožico.

Posvetno življenje nij osrečavalo Marije in nežni vetrič jej je nekako šepetal na uho: „Zašla si! Zašla ši!“ —

Še vedno so se ljudje veselili majnikovega zelenja in cvetja: jedni so hodili izprehajati se po ravnih drevoredih, drugi pak, imejč časa in novcev, ter veselje do čitanja novín, zahajali so na gostilniške vrte, prebirajoč pri kozarci vina ali pive politične in druge novosti.

„Samo dolgočasno berilo“, zamrmra jeden gostov, leno pahnivši od sebe novine.

„Ná, čitaj!“ opozori ga tovariš, pomolivši mu drug list.

In tam je bila pod naslovom: „Nekaj zanimivega iz gledaliških krogov“ tiskana vest: „Jedna prenežnih naših gledaliških plesalk, plavalasa gospodična F., je v minolej noči odpovala. Zanesljiv vir nam javlja, da je odšla v Pariz v družbi grofa H . . . . .“

Še tri leta! Škoda za čas, ker bi se bilo lahko zgodilo prej. Kdo li povprašuje po tem? Rešilni čolni na reki Seini iščo in prepeljavajo mrtva trupla živjenja nasitivših se obupancev, katera potem dévajo v platneno vrečo ter jih brez vseh posebnih slovesnostij pokopavajo.

Nihče se ne méni za te nesrečnike. Ej, dà! Kdor je po imenu in osobi neznanec, pride še prej v mrtvašnico — „znanosti na korist“. Mrzlo jeklo potem z neusmiljeno svojo ostrino reže in na kosce delí mrtveca, in kadar je okončan ta zdravniški ogled, niti kamen, niti križ ne zaznamujeta mesta, kamor se zagrebo njega kostí.

* * *

Reke Seine valovi šumé neprestano dalje in dalje, pripovedujoč si dogodbe o tisočih ljudij, kateri so zgrešili v življenji pravi pot in so naposled zdvojeni iskali tolažbe in dušnega miru v hladnej reki.

Marija — mati Alfonza — je bila takšna nesrečnica! —

Kje je kaj.

Osvéta	3.
Naib in Gusmala	9.
Moj prijatelj Werestyjeski	33.
Mati Alfonza	39.

